

Fr. Grbičeva „Slovanska Jeka“, katero smo v zadnji številki ob kratkem omenili, ima to vsebino: a) Četverospesve za moške glasove: 1. „Pred slovesom“, besede Iv. Resmanove; 2. „Ljubici pod oknom“, besede dr. Vošnjakove; 3. „Najlepšej“, besede V. Kurnikove; 4. „Ukazi“, besede Preširnov; 5. „Želja Slovenca na tujem“, besede V. Urbasove; 6. „Lahka noč“, besede Iv. Resmanove; 7. „Pod prozorom“, besede Iv. Zaharjeve, (hrvatsk tekst); 8. „Mila si mi“, besede I. Sundečičeve (hrvatsk tekst); 9. „Na lipici zelenej“, besede Iv. Resmanove; b) Četverospesve za ženske glasove: 10. „Slavčku“, besede Sl. Janžkove. 11. „Bčelar“ besede Fr. Cegnarjeve. c) Z bore: 12. „Na vysosti hvězdy sviti“, basen od Bol. Jablonskeho, pohrvalil M. Golović, (česk in hrvatsk tekst); 13. „Zdravljica“, besede Preširnov; 14. „Zdravljica“, besede dr. L. Tomanove; 15. „Kolo“, spjevao Gj. Kovačević, jako originalna in prav v narodnem duhu zložena skladba; 16. „Zagrebu“, spjevao Avg. Šenoa, majestetična, izvrstna skladba; 17. „Kdo měkkym je“, besede J. Nerude, jako efektna skladba; 18. „Dijaška“, besede E. Volčičeve, vrlo lepa skladba; 19. „Slovanski bred“, besede Grbičeve, veličastna skladba, katera mora dopasti, ako jo poje močan moški zbor.

To vam je lepo število prelepih kompozicij in želeli bi le, da bi naši rojaki prav obilo kupovali to zbirko, da najde naš neumorno delavni Grbič vsaj toliko podpirateljev, da se mu povrnejo stroški.

Cvetnik. Berilo za slovensko mladino. Uredil Anton Janežič. Četrti popravljeni natis oskrbel dr. Jakob Sket. Prvi del. V Celoveci, 1881, v 8ki, 174 str. Natisnola in založila tiskarna družbe sv. Mohora. Cena?

Slovensko berilo za osmi gimnazijski razred. Izdal dr. Fr. Miklošič. Druga nekoliko predelana izdaja. Vredil (sic!) J. Navratil. Odobrilo vis. c. kr. ministerstvo za bogočastje in uk. Na Dunaji 1881, v 8ki, 146 str. Založil Karol Graeser. V Brnu natisnila c. kr. dvorska tiskarna Fr. Winiker in Schickhardt. Velja vezano 72 kr.

Ker smo denes s prostorom v zadregi, hočemo v prihodnji številki o teh dveh na novo natisnenih berilih izpregovoriti nekoliko besed.

Slovenska Matica da letos četvero knjig na svetlo: 1. Letopis Matice slovenske za leto 1881. Uredil dr. Janez vitez Bleiweis-Trsteniški. Okolo neutrudljivo delajočega Nestorja so takoj zbrani imenitni pisatelji n. pr. prof. Hubad, prof. Šuman i. d. 2. Slovensko slovnico po Miklošičevej primerjalnej spisal Josip Šuman, c. kr. profesor akademiške gimnazije na Dunaji. „Mnogo je tudi matičarjev,“ tako je govoril prof. Anton Raič v občenem zboru 27. aprila 1881., „ki niso zadovoljni z različnim jezikom, katerega vsak pisatelj po svoje suče; umestno bi bilo, da „Matica slovenska“, naša akademija, izdaje vse svoje knjige v jednoličnem slovenskem jeziku; da se pa ta jednoličnost doseže, naj se vsi rokopisi, predno gredó v tisek, priredijo po izvrstnej slovnici prof. Šumana, in Matičin odbor naj pri rokopisu nagrad za poslane mu članke pove to pisateljem. Zaradi tolike različne pisave, ki se nahaja dandenes v spisih slovenskih, smo posebno mi šolniki mnogokrat v zadregah, če dijakom kaj popravljamo, kar se ne ujema s pisavo tega ali onega časnika, na katero se dijaki sklicujejo.“ (Novice, 1881, štr. 167.) 3. Samotologijo človeka za učiteljišča in višje šole. Spisal dr. Janez N. Woldrich, c. kr. profesor akademiške gimnazije

na Dunaji. Po četrtem nemškem natisu s 140 podobami, poslovenil dr. Maksimilijan Samec. — V predgovoru k četrtemu natisu piše profesor dr. Woldfich tako: „Pisatelj mora tukaj omenjati, da to vodilo se ve kot šolska knjiga je bilo in je namenjeno prazno mesto ne v znanstvenej, ampak v pedagoški knjizevnosti izpolnovati, posebno ker pred njegovim izdanjem ni bilo za vzgled nobene take za šolo spisane in rabljive knjige. Ali ta drobna knjižica ni le na učiteljskih z vseh strani cenjena, in tudi po tujih deželah razširjena, temveč tudi v zdravniških časopisih je priznana. Tako hvale „Allgemeine Wiener medicinische Zeitung (l. XXII.) v natankejši sodbi pravo sestavo in priprosto in jasno besedo tega vodila ter je priporoča ne le za šolo, temveč tudi za vsako rodovino.“ Zatorej mislimo, da bode Matica s to knjigo vsem omikanim Slovincem v obče ustregla. 4. Geometrijo za učiteljska. Po Močnikovej sestavi L. Lavtar, c. k. profesor učiteljska v Mariboru. — Knjiga je tako urejena z ozirom na metodo in vsebino, kakor zahteva učni načrt učiteljskem. Podlaga jej je „Geometrie für Lehrerbildungsanstalten von Močnik.“ — Letopisa je natisnena čez polovico, slovnice uže 17 pol (obsežna bode 30 pol), somatologije pa prva pola; geometrijo so začeli 26. sept. staviti. Čestiti plačujoči člani Matice slovenske prejmejo za leto 1881 po troje knjig: Letopis, slovnico in somatologijo. Po velikih izgubah in mnogih neprijetnostih pri knjigah, katere je Matica dala na upanje, sklenil je občni zbor 27. aprila 1881 l., „da, kdor ne plača letnine, ne dobi Matičnih knjig.“ Tako je pri družbi sv. Mohora, tako tudi veva §. 3. Matičnih pravil: „Kdor ne bi v redu plačeval in sicer ne vsaj v prvi polovici vsacega leta, kolikor je podpisal Matici podpore, tak se po odborovem sklepu sme izbrisati izmed družbenikov.“ Vse čestite člane in nove družbenike zatorej uljudno prosimo, naj nikar ne zabijo pristopiti in letnino poverjenikom izročiti, da bode mogoče „Imenik Matičnih udov“ po misli gori omenjenega sklepa in §. 3. dotičnih pravil urediti in knjige pošiljati. Fr. O—c.

Pokojni Vojteh Ullrich. „Ljubljanski Zvon“ čitateljem svojim denes podaje nekoliko pesnij do sedaj neznanega pesnika slovenskega, pokojnega Vojteha Ullricha, čigar prerano smrt je v svojej zadnji številki oglasil. Uže iz teh malih poskušanj bode vsak pravi znalec in prijatelj našega pesništva lahko sodil, kolika neizmerna izguba je slovenski narod z Ullrichovo smrtjo zadela. Koliko je obetal, koliko bi bil dovršil ta vrli mladenič! Da-si je moral, jedva 19. leto izpolnivši, vleči se v hladni grob, vender je ostavil več zvezkov lepih pesnij in veliko tragedijo „Svetoje“, katera nam po nekaterih mestih kaže genijalnega pesnika. Res, da literarna ostalina Ullrichova osobito v tehniškem oziru ni vsa popolnoma dovršena. A pomišljati in v poštev jemati nam je mladost pesnikovo. Gotovo bi bil pokojni pri svojej pridnosti in véstnosti svojega pesniškega duha proizvode še na vse strani predelaval ter še le tedaj z njimi stopil pred čitajoče občinstvo slovensko, kadar bi mu bil mogel podajati dovršene umotvore. Poroča se nam, da mati Ullrichova namerava v posebnej knjigi na svetlo dati izbrane pesni njegove.

Vojteh Ullrich se je rodil 30. aprila 1862. leta na Javorniku na Gorenjskem, kjer je bil oča njegov ravnatelj Zoisovim fužinam. Po svojega očeta smrti preseli se z materjo v Kranj, kjer je dovršil ljudsko šolo in malo gimnazijo

Anton Loboda:

Slovenska Matica.

Slovenska Matica je nedavno praznovala petdesetletnico svojega obstanka. Izredne razmere vojnega časa in ž njim združenih pojavov so povzročile, da te obletnice nismo praznovali, kakor je sicer navada. Prej ali slej se bo pač čutil kdo poklicanega, da uveljavi tudi to pot naknadno staroslavni običaj ter poda pregled Matičinega petdesetletnega dela. Meni pa se zdi primernejše, da se ob tej priliki ozremo v nasprotno smer ter pregledamo, kake naloge čakajo te naše najimennejše kulturne organizacije zanaprej, da zadosti zahtevam, ki jih stavi nanjo naše današnje kulturno stanje.

Težišče Matičinega dela je bilo doslej izdajanje beletrističnih del, originalnih in prevodov. Čiste znanosti Matica dosedaj ni gojila, pač pa takoimenovano narodno znanost, ki je obsegala popise domačih pokrajin, doneske k domači slovstveni ter politični zgodovini ter izdajanje narodnega blaga, na pr. narodnih pesmi. Priznati moramo, da nam je oskrbela Matica med temi dela, za katera smo ji hvaležni, četudi bi si marsikako stvar želeli boljše.

Opazovanje Matičinega dosedanjega dela in ustroja ter premotrivanje naših današnjih kulturnih razmer nas sili do zaključka, da se mora zanaprej Matičin delokrog razširiti, da mora postati njeno delo vse bolj smotreno ter vršeno z večjo iniciativno silo.

Matica mora postati res matica vsega našega kulturnega dela. To pa pomeni danes nekaj drugega, kakor je pomenilo pred petdesetimi ali tudi manj leti. In ker je taka naloga danes drugačna, zato se mora spremeniti tudi Matičin delokrog in seveda tudi njen ustroj ne more ostati več stari. Leposlovje na primer je danes pri nas na bistveno drugačni stopnji, kakor je bilo ne le pred petdesetimi, temveč tudi pred petindvajsetimi ter manj leti. Imamo privatne založnike ter razne založne družbe, kjer pridejo v prvi vrsti v poštev leposlovna dela, tako da je Matica v tem oziru pač močno, če ne popolnoma razbremenjena. Sodim, da bi morala Matica zanaprej utemeljiti izdajanje originalnih leposlovnih del na ta način, da bi sprejemala le najboljše stvari ter da naj bi veljalo za nekakšno nacionalno odlikovanje za avtorje, če spadajo njih dela v Matičino založbo. Da se pa to doseže, je treba seveda jury sestaviti povsem drugače. —

Vsled tega se mora težišče Matičinega dela prenesti drugam. Dočim se je leposlovje, zlasti v zadnji dobi, dobro razvilo, nam je znanstveno-kulturno delo silno zastalo. Ni treba pri tem misliti na čisto znanost, — tehtno, znanstveno-kritično razmotrivanje različnih strani našega narodnega življenja je še vedno prazen, neizpolnjen del naše kulture. Le pogledjmo svojo literarno, politično preteklost, pogledjmo svojo nacionalno zgodovino, domači etnografski študij, opis zemlje, prirode, narodnega gospodarstva našega teritorija, — povsod čakamo še kulturnih delavcev, ki bodo bodisi nadaljevali z delom tam, dokoder so redki dosedanji strokovnjaki prišli, ali pa začeli sploh šele na novo. Te vrste kulturno delo, ki ga nikakor ne gre podcenjevati pa ni popularno, zato morejo računati publikacije, ki podajajo takšno gradivo, vedno le na omejeno število bralcev. Založnik ima torej tu težavnejše stališče, in če le kje, je na tem polju potrebna organizacija produkcije. Naši znanstveno-kulturni delavci so torej brezpogojno navezani na založne organizacije, če hočejo s pridom vršiti svoje delo.

Ustanoviti takšno znanstveno-kulturno organizacijo, ustvariti materialne in duševne predpogoje za pošten razvoj imenovanih panog kulturnega dela, to je danes življenjska naloga Slovenske Matice. —

Kakor Judje po razdejanju Jeruzalema, tako so raztreseni naši znanstveniki po svetu, bogateč tujino s svojim delom. Na Matici je sedaj, da jih zbere okrog sebe, da jim da priliko, da obnove zveze z nami po njenem posredovanju ter da nam po nji podajajo plodove svojega dela. Zbrati pa mora tudi doma vse naše kulturne delavce, vse tiste, ki nosijo v sebi misli in izkušnje, sadove svojega opazovanja, študija ter razglabljanja, katerih talenti pa se ne morejo razviti vsled neugodnih dosedanjih razmer.

To je torej naloga, ki stopa danes pred Matico. Sprejeti jo mora in vršiti toliko časa, da do bimo druge najvišje kulturne zavode, predvsem seveda univerzo in akademijo. Ko dosežemo to, postane uloga Matice spet drugačna; ali se takrat popolnoma spremeni v znanstveno akademijo ali se poseben tak zavod odcepi od nje, to je stvar bodočnosti. —

Očrtano spremembo pa je mogoče izpeljati le, če se Matica preuredi tako z ozirom na delokrog kakor glede notranje sestave. Bistvo spremembe se mi zdi v tem, da se Matičin odbor razdeli na samostojne odseke za posamezne stroke, ki vrše svoje delo povsem samostojno. Eden najnujnejše potrebnih je na pr. zgodovinski odsek, ki bi zbiral temeljito obdelano gradivo, nanašajoče se na domačo zgodovino. Niti ne zavedamo se, kako gledamo nanjo še vedno skozi nemške učne in druge knjige; dokaz zato so dannadan naši časopisi, knjige in pogovori. Kaka škoda je, da je moral dr. Franc Kos nehati s svojim izbornim „Gradivom za zgodovino Slovencev“. Taka dela bi morala

Matica podati slovenskemu narodu. Enako potrebne so nam temeljite monografije posameznih dob, oseb, bojev ter sploh dogodkov iz naše domače preteklosti. Šele na podlagi vseh teh nam bo mogoče napraviti si sliko res naše zgodovine. V enaki meri potreben nam je etnografski odsek; narodopisni študij je pri nas še vedno silno zanemarjen. V krajevnih in nič manj v osebnih imenih na pr. leži velik del naše kulturne, socialne, narodnostne zgodovine; imamo pa o tem še zelo malo kritično obdelanega gradiva. O naših starih socialnih ter gospodarskih uredbah so se pregovarjali tuji znanstveniki; ali ne spadajo vsa ta vprašanja pred vsem pred domači forum? In koliko je še podobnih stvari, ki so prav gotovo potrebne temeljitega razmotrivanja: o izvoru naše narodne noše, naših narodnih pesmi, narodnih melodij, o posebnostih naših selišč in stavb ter preiskovanje sorodnosti med raznimi pojavi pri nas in pri sorodnih ter sosednih narodih. Oddelek zase je dalje jezikoslovje, študij o zgodovini našega starejšega ter novejšega jezika, o naših narečjih in podobno. Poseben oddelek naj bi bil dalje odsek za literarno zgodovino, s katero je v najožji zvezi tudi študij našega dosedanjega političnega udejstvovanja, kakor so nam pokazale razprave Lončarjeve, Prijateljve ter Žigonove. Da je tudi v tem oziru razen nabiranja ter priobčevanja korespondence naših literarno-političnih veljakov še silno veliko gradiva neobdelanega, se prepričamo takoj, ako si zaželimo o katerikoli dobi ali osebnosti kritične monografije, pa naletimo le na neporabne panegirike. Podobno naj se konstituirajo odsek za prirodopisno kakor tudi za zemljepisno stroko s pomožnimi panogami. Že obstoječi književni odsek ostane ter naj obsega njegov delokrog beletristično književnost, bodisi originalne spise, prozo ter pesmi, kakor prevode; vanj pa spadajo seveda le književniki.

Enako obstoja kajpada vsak odsek le iz strokovnjakov, ki nabirajo gradivo, edino oni sami sodijo o njega vrednosti. Vsak odsek izdaja svoj poseben zbornik oziroma svoje strokovne publikacije, ali vsakoletno ali redkeje, to naj bo odvisno edinole od potrebe, katere merilo je množina nabranega gradiva.

Vse notranje delo Matice bi se potemtakem porazdelilo med posamezne odseke. Brezpogojno potrebno pa je seveda, ako hočemo, da bodo mogli ti pošteno razviti svojo delavnost, da so v svojem delokrogu popolnoma avtonomni ter da njihovih ukrepov ne more morda skupni odbor razveljaviti ali spreminjati. Sploh pa naj zastopniki teh odsekov sestavljajo glavni Matičin odbor, ki naj ima posebej še tehnično-gospodarski odsek, kateri naj vodi ter oskrbuje tehnične ter finančne, sploh gospodarske strani vsega Matičinega dela. Stvarno pa naj se skupni odbor ne vtika v delokrog posameznih odsekov. Vodstvo poslednjih lahko k ožjemu sodelovanju pritegne tudi neodbornike ter nečlane, kakor se je sicer to deloma že dozdej vršilo. Sodim,

da bi tudi ne bilo neizvršljivo, da v slučaju potrebe kak odsek izdaja izven rednih zbornikov tudi posebne publikacije po večkrat na leto, ali pa da se mu pridružijo že obstoječe ali snujoče se strokovne revije. Denarne zadeve se uredi pri tem pač na poseben, primeren način.

Vrh naštetega pa spada prav gotovo v Matico tudi oddelek za umetnost; o umetniški opremi Matičinih publikacij pa gre brezpogojno odločevanje le svetu umetnikov-strokovnjakov, pripadajočih odboru.

Važno panogo Matičinega dela vidim še v ustanovitvi posebne znanstvene knjižnice, ki bi podajala našemu mislečemu občinstvu nekakšen izvleček moderne vede, temelječ na rezultatih sodobnega znanstvenega raziskavanja bodisi iz naravoslovja ali sociologije, zgodovine, primerjajočega jezikoslovja, primerjajočega verstva, filozofije in dr. Ta knjižnica naj bi dopolnjevala izobrazbo, ki jo podajajo naši inteligenci šole ter tvorila tako most do razumevanja stroge strokovnjaške znanosti. Da nam je brezpogojno potreba, da začnemo že tudi s te vrste delom, bo pritrnil vsakdo, komur je do tega, da se dokopljemo do lastne kulturne vzgoje.

Sodim, da opisanemu načrtu ne morejo ugovarjati pomisleki, ozi-
rajoči se na denarne zapreke. Predvsem je važno, da lahko delimo predlagane publikacije na redne letne izdaje, katerih so deležni vsi člani ter izredne, ki se izdajajo le za del Matičarjev, letno ali tudi pogosteje oziroma poredkeje. Razen tega pa sem trdno prepričan, da se da število Matičnih članov dvigniti še visoko nad današnjo mero; ravnotako pa tudi ne dvomim, da je naša inteligenca pripravljena prispevati za Matico eventualno še večje vsote, kakor do zdaj. Treba je le, da pride v Matico novo življenje in da se občinstvo na stvaren način zainteresira zanjo.

Da je očrtana reforma Matice potrebna, so nam naposled dokaz tudi kulturne institucije, založbe, knjižnice ter matice, ustanovljene v zadnji dobi, ki so si stavile za cilj, gojiti eno izmed naštetih kulturnih panog. Ali pretežka je naloga zanje, za razcepljene moči. Matica pa je naš najmočnejši zavod; njena dolžnost je, da prevzame vse to delo nase. Če se to zgodi, postane moderna, njeno delo bo res v organičnem razmerju s sodobnim stanjem narodove kulture in narodovih kulturnih potreb ter stremljenj. Če pa Matica ne uvidi naloge, ki stopa sedaj prednjo, bo zaostala za časom, neumevajoča in neumevana, ne organ novega življenja, temveč samo spomenik stare dobe, narod pa si bo moral mimo nje zgraditi nove institucije, ki jih rabi za svoje življenje.